

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
АКАДЕМИК А.Е.БӨКЕТОВ АТЫНДАҒЫ ҚАРАҒАНДЫ МЕМЛЕКЕТТІК
УНИВЕРСИТЕТІ
ДЕФЕКТОЛОГИЯ КАФЕДРАСЫ

СӨЖ

Тақырыбы: Егеменділік түсінігі және белгілері

Орындаған: Қазиг. Г.Т Дф-11(3) тобы

Қарағанды 2018

ЕГЕМЕНДІК

- Мемлекеттің сыртқы саясатта толық тәуелсіз болуы және елдің ішкі саясатында мемлекеттік биліктің бәрінен жоғары тұруы. "Егемендік" ұғымын алғаш рет XVI ғасырда француз ғалымы Жан Боден қолданды. Бұл ұғым қоғам дамуының әр кезеңінде әр түрлі мәнге ие болды. Қазіргі кезде мемлекеттік биліктің үстемдігі мен тәуелсіздігі егемендіктің саяси құқықтық мәнін білдіреді және ішкі-сыртқы саясатта көрініс табады. Бұл үстемдік мемлекеттік органдарда қоғамдық тәртіп орнатуға және құқық тәртіптерін сақтауға қабілеттілігінен, лауазым иелері мен лауазымы жоқ адамдардың тең құқықтарын қамтамасыз етіп, бірдей міндеттер жүктеуінен көрінеді. Сыртқы саясатта әр мемлекет өзге мемлекеттің егемендігін ескермей тұра алмайды. Сондықтан егемендік пен тәуелсіздікті өзара құрметтеу принциптері халықаралық қатынастар мен халықаралық құқықтағы негізгі мәселе болып табылады

- Қазақстан өз тәуелсіздігін айқындаған тұста оны ең алдымен егемен елдің саяси мәртебесін білдіретін Тәуелсіздік декларациясын қабылдау арқылы бекітті. Содан кейінгі күн тәртібіндегі басты мәселе тәуелсіздігіміздің рухани жаршылары атанған Мемлекеттік рәміздерімізді қабылдауға байланысты болған еді

1992 ЖЫЛДЫҢ 4 МАУСЫМЫНДА ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ТҰҢҒЫШ РӘМІЗДЕРІ

Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Туы - ортасында шұғылталы күн, оның астында қалықтап ұшқан қыран бейнеленген тік бұрышты көгілдір түсті мата. Тудың сабының тұсында ұлттық өрнек тік жолақ түрінде нақышталған. Күн, оның шұғыласы, қыран және ұлттық өрнек бейнесі алтын түстес. Тудың ені мен ұзындығының арақатынасы - 1:2.

Қазақстан Республикасының Мемлекеттік туының авторы — суретші Шәкен Ниязбеков.

Геральдика (гербтану) тілінде — көк түс және оның түрлі ренкі адалдық, сенімділік, үміт сияқты адамгершілік қасиеттерге сай келеді. Ежелгі түркі тілінде “көк” сөзі аспан деген ұғымды білдіреді. Көк түс түркі халықтары үшін қасиетті ұғым. Түркі және әлемнің өзге де халықтарындағы көк түстің мәдени-семантик. тарихына сүйене отырып, мемлекеттік тудың көгілдір түс Қазақстан халқының жаңа мемлекеттілікке ұмтылған ниет-тілегінің тазалығын, асқақтығын көрсетеді деп қорытуға болады.

Нұрға малынған алтын күн тыныштық пен байлықты бейнелейді. Күн — қозғалыс, даму, өсіп-өркендеудің және өмірдің белгісі. Күн — уақыт, замана бейнесі.

Қанатын жайған қыран құс — бар нәрсеңің бастауындай, билік, айбындылық бейнесі.

Ұлан-байтақ кеңістікте қалықтаған қыран ҚР-ның еркіндік сүйгіш асқақ рухын, қазақ халқының жан-дүниесінің кендігін паш етеді.

Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Елтаңбасы - дөңгелек нысанды және көгілдір түс аясындағы шанырақ (киіз үйдің жоғарғы күмбез тәрізді бөлігі) түрінде бейнеленген, шанырақты айнала күн сәулесіндей тарап уықтар шанышылған. Шанырақтың он жағы мен сол жағында аңыздардағы қанатты пырақтар бейнесі орналастырылған. Жоғарғы бөлігінде - бес бұрышты көлемді жұлдыз, ал төменгі бөлігінде «Қазақстан» деген жазу бар. Жұлдыздың, шанырақтың, уықтардың, аңыздардағы қанатты пырақтардың бейнесі, сондай-ақ «Қазақстан» деген жазу - алтын түстес. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Елтаңбасының авторлары — Жандарбек Мәлібеков пен Шоты Ұәлиханов.

Сөзін жазғандар:

Жұмекен Нәжімеденов,
Нұрсұлтан Назарбаев

Әнін жазған: Шәмші Қалдаяқов

Алтын күн аспаны,
Алтын дән даласы,
Ерліктің дастаны,
Еліме қарашы!
Ежелден ер деген,
Данқымыз шықты ғой.
Намысын бермеген,
Қазағым мықты ғой!

Қайырмасы:

Менің елім, менің елім,
Гүлің болып егілемін,
Жырын болып төгілемін, елім!
Туған жерім менің -
Қазақстаным!

Ұрдаққа жол ашқан,
Кен байтақ жерім бар.
Бірлігі жарасқан,
Тәуелсіз елім бар,
Қарсы алған уақытты,
Мәңгілік досындай.
Біздің ел бақытты,
Біздің ел осындай!

Қайырмасы:

Менің елім, менің елім,
Гүлің болып егілемін,
Жырын болып төгілемін, елім!
Туған жерім менің -
Қазақстаным!

- Тәуелсіздігіміздің басты нышандары – алтын пырақты Елтаңбамыз, Көк байрақты Туымыз және салтанатты Әнұранымыз бар. Қазақстан – бүгінде осы нышандар арқылы жер бетіндегі барша өркениетті мемлекеттер қатарында төрткүл дүниеге танылып отырған іргелі ел.
- Еліміз егемендігінің айғағы ретінде Қазақтың Көк Туы Біріккен Ұлттар Ұйымы ғимаратында асқақтап тұр. «Біз күн нұрын төккен, көк аспанның астында бейбіт өмір сүріп жатырмыз, береке-бірлікті қалаймыз – туымыздың бірыңғай бір түсті болуы да содан», – деп түсіндіреді Елбасы.

- Азаттық аңсаған ата-баба арманына жиырмамыншы ғасырдың соңғы онжылдығында қол жеткізген халқымыздың рухани тұтастығын білдіретін Әнұранымыз – «Менің Қазақстанымның» тарихи өзегі де елдігімізбен етене. Ел мен жерге деген шексіз сүйіспеншіліктен туған, отаншылдық рухты көтеретін Шәмші Қалдаяқовтың Жүмекен Нәжімеденовтің сөзіне жазылған, халықтың сүйікті әніне айналған туындысына тәуелсіз елдің тілегін айшықтайтын түзетулерді Елбасының өзі енгізген еді.
- Рәміздер саяси тәуелсіздік пен мемлекеттік егемендіктің бірегей белгілері болып табылады

- Мақала «егемендік» терминінің мәнін анықтап, оның 1990 жылғы 25 қазанда қабылданған «Қазақ ССР-інің Мемлекеттік егемендігі туралы» Декларацияда бекітілу жағдайына талдау жасауға арналған. Тиісінше мақалада егемендік ұғымының ғылыми, теориялық категория ретінде феодалдық-буржуазиялық кезеңнің біраз ғалымдарымен анықталуы қарастырылып, егемендіктің түсінігі мен мәнін анықтауға байланысты бірқатар кеңестік мемлекеттанушылардың көзқарастары сараланды. Сонымен қоса, мақалада Қазақстанның тәуелсіз мемлекет ретінде қалыптасуының алғышарты болған, егемендігін бүкіл әлемге паш тарихи маңызды құжат «Қазақ ССР-інің мемлекеттік егемендігі туралы» Декларацияның мазмұнына талдау жасалып, маңызы көрсетілді.

- Егемендік ұғымының ғылыми, теориялық тұрғыда анықталуына көз салсақ, саяси және құқық ғылымдары егемендік ұғымын, ілімін осы терминді енгізген Жан Боденнің атымен байланыстырады. Ол өзінің «Шесть книг о государстве» атты еңбегінде алғаш рет мемлекеттің мәнді белгісі ретінде егемендік ұғымын қалыптастырды. Оның есептеуінше егемендік – мемлекеттің шексіз және тұрақты билігі. Мемлекет туралы бірінші кітабының X бөлімінде ол егемендіктің ерекшеліктерін анықтайды және егемендіктің белгілері ретінде тұтастай мемлекеттің емес тек мемлекет басшысының, яғни бір адамның егемендігі билігін анықтайтын нақты критерийлерді қарастырады

ЕГЕМЕНДІЛІКТІҢ 5 БЕЛГІЛЕРІ

- біріншісі – магистраттарды тағайындау және әрқайсысы үшін қызметтік міндеттерді бөлу;
- екіншісі – заңдарды қабылдау, күшін жою және жариялау;
- үшіншісі – соғыс жариялау және бейбітшілікті бекіту;
- төртіншісі – барлық магистраттар мен азаматтар үшін жоғары сот инстанциясының болуы;
- бесіншісі – заң құқықбұзушыны кешіру немесе оның жазасын жеңілдету үшін мүмкіндіктер бермеген кезде жазалау және кешірім жасау құқығын иелену

ЕГЕМЕНДІЛІК ФУНКЦИЯСЫ

- Егемендіктің функциясы әмбебап және жасампаз. Себебі, оның мәні таптық емес әлеуметтік болып табылады. Егемендік өзгеше саяси-құқықтық құбылыс болып табылады және оған мынадай әлеуметтік-саяси нышандар тән болып келеді: халық, ұлт және мемлекет. Егемендіктің бұл нышандары жеке-жеке және олардың арасында белгілі бір объективті байланыстар, біртұтастықтар бар

РЕСПУБЛИКАМЫЗДЫҢ ЕГЕМЕНДІГІН ЖАРИЯЛАҒАН БҰЛ ТАРИХИ АКТІНІҢ КЕЛЕСІ БІР МАҢЫЗЫ ОЛ ҚАЗАҚСТАН МЕМЛЕКЕТТІГІНІҢ КЕЛЕСІДЕЙ ҮШ ПРИНЦИПАЛДЫ ҚҰҚЫҚТЫҚ НОРМАСЫН БЕКІТУІ БОЛДЫ:

1) оның өз еркімен Одаққа берген мәселелерін қоспағанда Қазақ ССР-інің аумағында Республика Конституциясы мен заңдарының жоғарылығы (үстемдігі) бекітіліп, тиісінше Одақтың заңдары мен оның жоғары органдарының басқа да актілері Республиканың егеменді құқықтары мен Конституциясын бұзған жағдайда Қазақ ССР-інің өз аумағында олардың қолданылуын тоқтата тұруға құқығы танылды. Декларацияның бұл нормасы жөнінде ғалым А.К.Котов былай деген еді: «1978 жылғы ҚазССР Конституциясының нормалары .1977 жылғы СССР Конституциясы нормаларына толығымен сәйкес келген жағдайда ол Одаққа қауіп төндірмеді, қайта ол ұлттық ерекшеліктер мен әлеуметтік-экономикалық өсудің қажеттіктерін ескере отырып өз аумағында заң шығарушылықта егемен құқықтарды иеленуге жол ашты». Бұл акті республикамыздың заң шығармашылығына егемендік бере отырып оның жалпы құқық шығармашылықта егемен болуына жол ашқан ресми құжат болды.

2) Қазақ ССР-інің экономикалық жүйесінің негіздері бекітілді. Атап айтқанда, республиканың барлық ұлттық байлығы - жері және оның қойнауы, су, әуе кеңістігі, өсімдіктер мен хайуанаттар дүниесі, басқа да табиғи ресурстары, халықтың мәдени және тарихи қазыналары, бүкіл экономикалық, ғылыми-техникалық потенциал Қазақ ССР-інің ерекше меншігінде болатындығы және олар мемлекеттің егемендігінің негізін құрайтындығы бекітіліп, Республикамызда меншік нысандарының алуан түрлігі мен олардың тең болуы қамтамасыз етілетіндігі, олардың қорғалуына кепілдік берілетіндігі реттелді. Декларацияда табиғи ресурстардың, республиканың экономикалық және ғылыми-техникалық әлеуетінің ҚазССР-ң ерекше меншігінде болуының бекітілуі, Қазақ ССР-інің Республика үлесіне сәйкес жалпыодақтық мүліктегі, оның ішінде алмас, валюта қорлары мен алтын қорындағы өз үлесіне құқығы бар екендігінің анықталуы, Қазақ ССР-ң егемен мемлекет ретінде өзінің қаржылық-несиелік жүйесін, мемлекеттік ұлттық банк құруға, мемлекеттік бюджетін дербес қалыптастыруға, салық және одақтық-республикалық кеден жүйесін ұйымдастыруға хақылы болып табылатындығының бекітілуі олардың алғаш рет өз реттелуін тапқаны еді.

3) Декларация Қазақстанның халықаралық қатынастың толыққанды субъектісі ретіндегі конституциялық-құқықтық мәртебесін анықтады. Қазақ ССР-інің мемлекеттік билігінің республика ішінде ғана емес, Одақтық шартта белгіленген шеңберде сыртқы қатынаста да үстем, дербес, толық болатындығын бекітті. Байқап отырғанымыздай, Декларацияға сәйкес (6 т.) Республиканың сыртқы егемендігі шектеулі болды, яғни Қазақ ССР-інің сыртқы қатынастағы егемендік жағдайы (үстемдігі, дербестігі, толықтығы) Одақтық шартпен белгіленетін болды. Бұл Қазақ ССР-інің мемлекеттік егемендігінің тек қағаз жүзінде ғана 100 пайыз толықтай (толыққанды) болмағанын көрсетеді. Оның үстіне бұл проблема болмады. Себебі, Одақтық шарт жасап үлгерместен КСРО-ның тарап кеткені бізге тарихтан белгілі. Осы себепті біз Қазақ ССР-і тиісті Декларацияны қабылдап, жариялағаннан бастап-ақ әрі Одақтық құрылымда бола отырып сыртқы қатынаста ол егемен, тәуелсіз болды деген қорытынды жасауға негіз бар деп айта аламыз. Декларацияның 14 тармағында Қазақ ССР-інің сыртқы егемендігін байқататын жағдайлар көрініс тапты. Онда Қазақ ССР-інің халықаралық қатынастардың дербес субъектісі болуға, сыртқы саясатты өз мүдделеріне сай белгілеуге, дипломатиялық және консулдық өкілдіктер алмасуға, халықаралық ұйымдардың, оның ішінде Біріккен Ұлттар Ұйымының және оның мамандандырылған мекемелерінің қызметіне қатысуға құқысы бар екендігі анықталды. Басқаша айтқанда, республикамыздың сыртқы қатынаста да егеменді болып табылғандығын дәлелдейтін негіздер бекітілді.

НАЗАРЛАРЫҢЫЗГА РАХМЕТ!!!